

Reguleringsdoelen in po

Hoe geven vakleerkrachten bewegingsonderwijs betekenis en vorm aan reguleringsdoelen?

In het bewegingsonderwijs hebben reguleringsdoelen een belangrijke plek in het curriculum. Dat merken we niet alleen in Nederland maar ook wereldwijd. Er zijn echter weinig studies over hoe dit in de praktijk wordt ervaren en geïmplementeerd. Hoe geven vakleerkrachten in het primair onderwijs betekenis en vorm aan reguleringsdoelen? In dit artikel bespreken we de resultaten van een recent onderzoek (Opstoel et al., 2022) onder vakleerkrachten bewegingsonderwijs in Nederland. | Tekst Katrijn Opstoel, Kristine De Martelaer, Frank Jacobs, Frans Prins, Leen Haerens en Jan van Tartwijk

Wat leren we uit de literatuur?

Meer en meer wordt het leerling-gecentreerd werken binnen het bewegingsonderwijs benadrukt, al dan niet vanuit een pedagogisch model, denk bijvoorbeeld aan Sport Education (Siedentop et al., 2019) en Teaching Personal and Social Responsibility (Hellison, 2010). Recent literatuuronderzoek (Opstoel et al. 2020), waarin een overzicht wordt gegeven van alle relevante studies in de internationale literatuur, laat zien dat bewegingsonderwijs en sport erg geschikt zijn om reguleringsvaardigheden aan te leren. Het is duidelijk dat hier een belangrijke rol voor de vakleerkracht bewegingsonderwijs is weggelegd. Maar hoe geven vakleerkrachten betekenis aan de reguleringsdoelen zoals vooropgesteld in het curriculum? En hoe vertalen ze dit vervolgens naar de praktijk?

Een recente studie (Wright et al., 2021) bij Schotse leerkrachten bewegingsonderwijs laat zien dat de eigen interpretatie van het curriculum sterk beïnvloed wordt door de persoonlijke ervaringen en de schoolcontext. Net daarom is het zo belangrijk om de persoonlijke visie van de vakleerkrachten mee te nemen. De gekozen activiteiten, rollen en taken, en daarbij het betrekken van de leerlingen in de les in het algemeen en het bewegen regelen in het bijzonder, staan in onze studie centraal. Door bewust verantwoordelijkheden met de leerlingen te delen kunnen de reguleringsdoelen immers gericht aan bod komen. Met dit onderzoek wilden we antwoord krijgen op de volgende twee vragen:

- 1 Hoe geven vakleerkrachten bewegingsonderwijs betekenis aan de reguleringsdoelen?

2 Hoe geven vakleerkrachten bewegingsonderwijs vorm aan de reguleringsdoelen?

Hoe zag het onderzoek eruit?

Om antwoord te krijgen op deze twee vragen werden twaalf ervaren vakleerkrachten geïnterviewd. De leeftijd van de vakleerkrachten varieerde tussen 29 en 61 jaar en het aantal jaar ervaring in het bewegingsonderwijs tussen 7 en 30 jaar. Zeven vakleerkrachten gaven les aan groep 1 tot 8, één vakleerkracht aan groep 2 tot 8 en vier vakleerkrachten aan groep 3 tot 8. De deelnemende vakleerkrachten gaven les op meerdere basisscholen, variërend in schooltype, grootte en omgeving (stedelijk versus landelijk).

De twaalf vakleerkrachten werden via een semigestructureerd interview individueel bevestigd. Het interview werd opgebouwd rond vier topics:

- (1) omschrijving van reguleringsdoelen in het curriculum,
- (2) eigen doelen betreffende het bewegen regelen,
- (3) de onderwijsaanpak om deze doelen te bereiken, en
- (4) condities in de onderwijs- en leercontext waarbinnen reguleringsdoelen het best bereikt kunnen worden.

Alle interviews werden met een audio-recorder opgenomen en alle data werd gepseudonimiseerd. De data-analyse resulteerde in drie overkoepelende thema's: (a) doel versus middel, (b) de rol van de leerkracht en de kinderen, (c) (ontbreken van een) leerlijn in het curriculum (zie figuur 1).

Thema 1: Bewegen regelen als doel versus middel

Wanneer gevraagd werd naar het belang van het bewegen regelen in het bewegingsonderwijs benadrukten alle twaalf geïnterviewde vakleerkrachten de zelfstandigheid van de kinderen. Volgens hen is het van belang dat kinderen zelfstandig een spel kunnen spelen, om beslissingen te nemen en te (helpen met) organiseren. Hierbij geeft de helft van de vakleerkrachten aan dat zij geloven in de 'transfer' of de vertaalslag van het geleerde in andere contexten (speelplaats, naschoolse activiteiten, sportclubs). Het bewegen regelen draagt daarnaast ook bij aan de algemene ontwikkeling van de kinderen, een belangrijk doel van bewegingsonderwijs volgens de respondenten. Een aantal leerkrachten geeft verder aan dat er kennis nodig is om bewegen regelen mogelijk te maken. Voorbeelden die werden aangehaald zijn kennis over de regels, het materiaal en de structuur en opbouw van een les.

Alle vakleerkrachten vertelden verder over de noodzakelijke life skills zoals zelfmanagement, beslissingen nemen, probleemoplossend vermogen, leiding nemen, samenwerking, winnen en verliezen, respect, regels volgen en beslissingen aanvaarden. Een van de vakleerkrachten verwoordt dit als volgt "leren omgaan met elkaar omdat je soms ook moet samenwerken met mensen die je niet zo graag hebt".

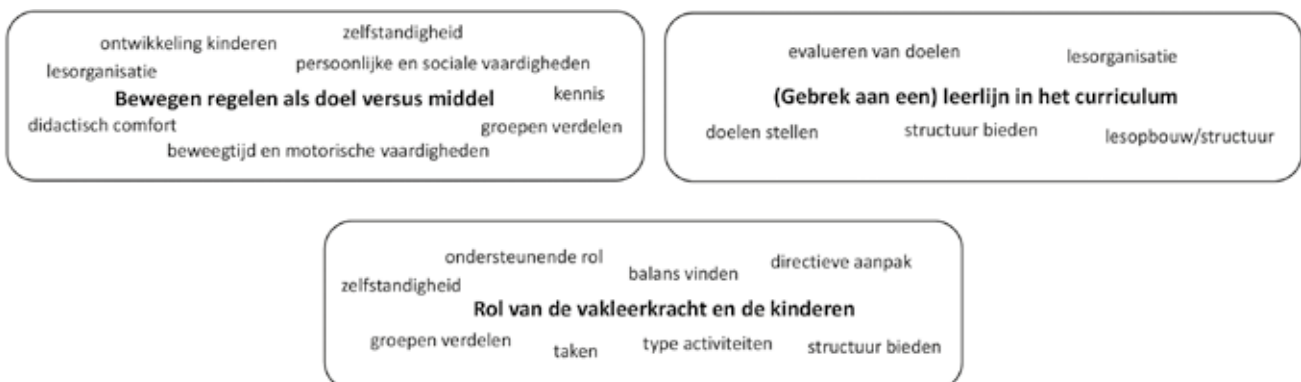
Vakleerkrachten vinden het daarnaast ook handig en leerzaam om in verschillende vakken te werken, waarbij de kinderen tussen de verschillende activiteiten roteren of ze vrij kunnen kiezen. En net omdat de groepjes dan kleiner zijn, kan er zelfstandiger worden gewerkt. Zowel bij individuele als groepsactiviteiten kan er aan reguleringsdoelen gewerkt worden.

Voor sommige vakleerkrachten is het bewegen regelen ook in hun eigen voordeel aangezien het een vorm van rust kan geven. In het onderzoek werd dit als 'didactisch comfort' gelabeld. Een ander motief van bewegen regelen is dat het de bewegingstijd en het bewegen verbeteren maximaliseert. In meerdere vakken werken geeft immers meer intensiteit en vermindert de wachttijd. In het kader van de beweegtijd was een van de vakleerkrachten echter niet overtuigd van het geven van meer verantwoordelijkheid aan de kinderen, omdat hij vreest voor lange gesprekken. "Ik heb hiervoor geen tijd, ik heb maar 40 à 45 minuten en wil dat de kinderen daarin bewegen", gaf hij aan.

Thema 2: Verantwoordelijkheid en rol van de leerkracht en de kinderen

Vakleerkrachten kunnen tal van taken toevertrouwen aan kinderen tijdens de les. Denk daarbij aan het materiaal klaarzetten en weer opruimen, het mee bepalen van de regels, het spel leiden en andere kinderen helpen. Sommige vakleerkrachten experimenteren zelfs met het volledig laten

Figuur 1 Een overzicht van de drie thema's en subcategorieën

geven van een les door de kinderen. Kinderen moeten niet verplicht worden maar als vakleerkracht kan je wel zoeken naar taken die kinderen individueel op zich kunnen nemen, vinden de vakleerkrachten.

Dit vraagt geduld en begrip omdat er ook niveaoverschillen zijn en alle kinderen hierin ook ervaring moeten opdoen. Vakleerkrachten dienen dan ook ondersteuning te bieden en er te zijn om in dat proces de kinderen in hun ontwikkeling gericht te helpen. Niet alleen duidelijkheid is hierbij van belang, ook het voorzien van een bepaalde structuur om kinderen zelfstandig te laten werken. Een setting met genoeg variatie en uitdaging is hierbij essentieel, vinden de vakleerkrachten. Dit vraagt een goede balans tussen zelf sturen en het overdragen van verantwoordelijkheden naar de kinderen.

De vakleerkrachten geven in de gesprekken aan dat ze uit gewoonte snel de neiging hebben om onmiddellijk in te grijpen bij een conflict, agressie of andere problemen. Een eerder directe aanpak ondervinden ze ook bij

het maken van groepjes, dit om de rust in de groep te bewaren. Als het maken van de groepen wel door de kinderen zelf gedaan mag worden, kan tussenkomst van de vakleerkracht noodzakelijk zijn wanneer er een onredelijk voorstel wordt gedaan of het de kinderen niet lukt om de groepjes eerlijk te verdelen.

Thema 3: Ontbreken van een leerlijn in het curriculum

De meeste vakleerkrachten geven aan geen lange termijn doelen voorop te stellen. Drie vakleerkrachten vermelden dat ze wel specifieke reguleringsdoelen vooropstellen en deze vervolgens ook evalueren. Daarbij focussen ze op het leren omgaan met winnen en verliezen, het samenwerken met leeftijdsgenoten, het onafhankelijk werken en het zich aan de afspraken houden. Sommige vakleerkrachten geven aan dat ze wel bepaalde doelen in hun hoofd hebben maar dat ze deze niet uitwerken of uitschrijven. Bepaalde elementen zijn dan wel in een les aanwezig, maar er zit niet echt een opbouw in, het ontwikkelt zich eerder spontaan over de jaren heen.

Wat levert dit onderzoek op?

Deze kwalitatieve studie bij twaalf ervaren vakleerkrachten laat zien dat het werken aan reguleringsdoelen in het basisonderwijs belangrijk wordt gevonden en dat dit ook op verschillende manieren aandacht krijgt. Op lange termijn gebeurt dit echter zonder een duidelijke opbouw en structuur. Binnen de leerstoel werd er dan ook beslist om een vormingstraject en een boek uit te werken om niet alleen ervaren maar ook beginnende vakleerkrachten hierin te ondersteunen. ●

Bronnen

- Hellison, D. (2010). *Teaching personal and social responsibility through physical activity*. Human Kinetics.
- Opstoel, K., Chapelle, L., Prins, F. J., De Meester, A., Haerens, L., van Tartwijk, J., & De Martelaer, K. (2020). Personal and social development in physical education and sports: A review study. *European Physical Education Review*, 26(4), 797-813.
- Opstoel, K., Prins, F., Jacobs, F., Haerens, L., Van Tartwijk, J., & De Martelaer, K. (2022). Physical education teachers' perceptions and operationalisations of personal and social development goals in primary education. *European Physical Education Review*, 28(4), 968-984.
- Siedentop, D., Hastie, P., & Van der Mars, H. (2019). *Complete guide to sport education*. Human Kinetics.
- Wright, P. M., Gray, S., & Richards, K. A. R. (2021). Understanding the interpretation and implementation of social and emotional learning in physical education. *The Curriculum Journal*, 32(1), 67-86.

Contact

katrijn.opstoel@han.nl

Katrijn Opstoel is promovenda aan de Universiteit Utrecht en doet onderzoek naar het bewegen regelen in het basisonderwijs. Haar onderzoeksproject maakt deel uit van de Leerstoel 'Pedagogiek en onderwijskunde van de lichamelijke opvoeding', onder leiding van prof. dr. Kristine De Martelaer (Universiteit Utrecht en Vrije Universiteit Brussel). De Leerstoel is een samenwerking tussen de Universiteit Utrecht (met prof. dr. Jan van Tartwijk en dr. Frans Prins), Universiteit Gent (met prof. dr. Leen Haerens), de KVLO en de zes alo's. Momenteel is ze werkzaam als onderzoeker aan de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen.

Foto's

Anita Riemersma

Kernwoorden

reguleringsdoelen, bewegen regelen, curriculum, bewegingsonderwijs

